

Стратегічні пріоритети державної системи підтримки підприємництва в регіоні (на прикладі Закарпатської області)

В. В. Міца

Центр доуніверситетської підготовки та роботи з іноземними громадянами Ужгородського національного університету

Paper received 28.04.18; Accepted for publication 08.05.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-HS2018-168VI27-04>

Анотація. У статті обґрунтовуються особливості здійснення економічної політики розвитку підприємництва в умовах інтеграційних процесів. Проаналізовано кількісні та якісні характеристики діяльності підприємств Закарпатської області. Досліджено динаміку фінансових результатів підприємств за видами економічної діяльності та за територіальними ознаками. Запропоновано засади підвищення ефективності державного регулювання розвитку підприємництва в сучасних умовах.

Ключові слова: підприємництво, пріоритети, розвиток, стимулювання, державна підтримка, фінансування.

Постановка проблеми. Підприємництво відіграє особливу роль в національному господарстві будь-якої країни, прискорюючи рух економіки шляхом підвищення ефективності та постійного оновлення. Нагромаджений досвід усіх індустріально розвинутих країн з ринковою економікою незаперечно підтверджує, що підприємництво – необхідна умова досягнення економічного зростання.

Стратегічною метою вітчизняної економіки є формування системної конкурентоспроможності, яка забезпечить відповідні позиції українських суб'єктів на внутрішніх та світових ринках. Для реалізації визначеної мети останнім часом проводяться дослідження з метою виявлення механізмів формування конкурентоспроможності, серед яких одне з провідних місць займає ефективність діяльності підприємств, регіонів, економіки країни в цілому.

Успіх започаткованих реформ децентралізації, розширення повноважень і фінансових ресурсів регіонів та забезпечення їх економічної безпеки залежить передусім від можливості самих регіонів утримувати стійку економічну динаміку навіть в умовах безпрецедентного тиску негативних макроекономічних явищ. З погляду необхідності стабілізації економіки України необхідним є виявлення регіонів і галузей, спроможних стати опорою відновлення економічного зростання. Крім цього, здатність регіональних господарських комплексів самостійно накопичувати ресурс розвитку свідчитиме про можливості та доцільність подальших кроків у напрямі збільшення економічної самостійності регіонів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти розвитку підприємництва в Україні досліджувалися та представлені у роботах вітчизняних науковців:

В. Виговської, З. Варналія, Г. П'ятницької, М. Харченко, Л. Лебедевої, Ю. Долгорукова тощо. Питаннями управління підприємствами регіону займалися провідні вітчизняні та зарубіжні дослідники: Л. Абалкін, П. Алампієв, В. Архипов, О. Барановський, Б. Буркинський, З. Варналій, І. Вахович, М. Войнаренко, З. Герасимчук, В. Геєць, С. Глазєв, Т. Гринько, Т. Дороніна, Л. Дробозіна, В. Єрмолаєв, М. Єрмошенко, Г. Задорожний, С. Запотоцький, В. Захарченко, М. Коваленко, О. Ковалюк, С. Колодинський, В. Максимов, Я. Олійник, В. Осипов, Г. Пастернак-Таранушенко, І. Репіна, Л. Романова, В. Савалей, І. Сазонець, В. Сенчагова, Д. Стеченко, В. Симоненко, А. Сухоруков, І. Ткачук, О. Федонін.

Метою наукового дослідження є визначення стратегічних пріоритетів державної системи підтримки підприємництва Закарпатської області.

Матеріали і методи. Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові прийоми досліджень і спеціальні методи, що ґрунтуються на сучасних наукових засадах управлінської, економічної і споріднених із ними наук. У роботі використано: логічний метод – для дослідження теоретичних засад розвитку підприємництва; економіко-статистичний – для аналізу сучасного стану розвитку підприємництва в регіоні; методи аналізу і синтезу – для розробки ефективного механізму підтримки розвитку підприємництва.

Результати дослідження. Підприємництво – рушійна сила економічного розвитку суспільства. У підприємств є не тільки чудові ідеї, але й прагнення їх реалізувати. Їх інноваційний підхід і працьовитість сприяють позитивним змінам у соціальній сфері – появі нових продуктів на ринку, створенню додаткових робочих місць, підвищенню рівня добробуту людей [3].

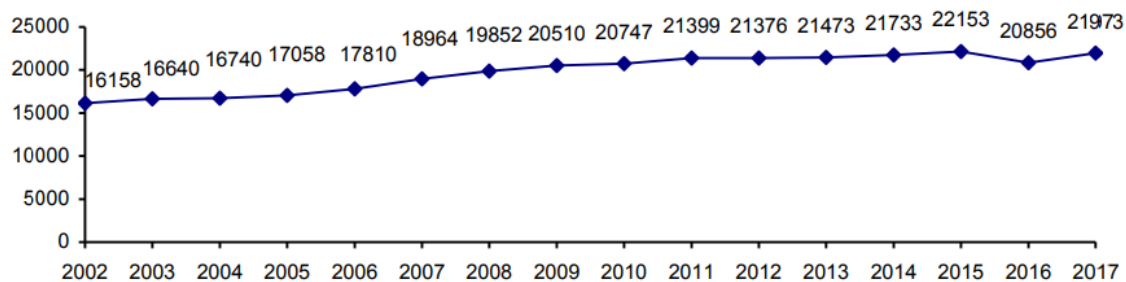

Рис. 1. Динаміка кількості суб'єктів ЄДРПОУ області (станом на 1 січня; од) [2]

Основною метою розвитку регіону згідно Регіональної стратегії розвитку Закарпатської області до 2020 р.

та Програми економічного та соціального розвитку області на 2018 р. є зменшення соціально-економічних міжрегіональних диспропорцій, забезпечення всіх складових людського розвитку, зміцнення потенціалу міст та районів, створення умов для забезпечення сталого економічного зростання на основі ефективного функціонування реального сектору економіки. Це є можливим через залучення інвестицій в усі галузі економіки, підтримку та розвиток пріоритетних сфер діяльності, малого підприємництва, розвиток транскордонного співробітництва та формування сучасної інфраструктури.

Погіршення економічної ситуації у країні, дефіцит бюджетного ресурсу на підтримку регіонального розвитку спричинили загострення внутрішніх проблем кожного регіону та порушення міжрегіональних зв'язків. Упродовж останніх років в Україні зростає диференціація регіонів за рівнем соціально-економічного розвитку, збільшується кількість проблемних серед них [4].

Динаміка кількості суб'єктів ЄДРПОУ області, суб'єкти окремих складових ринкової інфраструктури та кількість суб'єктів ЄДРПОУ за організаційними формами наведено на рис 1 та таблицях 1-2.

За результатами 2017 року індекс промислової продукції склав 100,2% відповідно до 2016 року. У добувній промисловості і розробленні кар'єрів індекс промислової продукції склав 83,8%, у переробній – 100,7%.

Таблиця 1. Суб'єкти окремих складових ринкової інфраструктури Закарпатської області (на 1 січня 2017р.) [2]

Структура	Од
1	2
Приватні підприємства	2616
Товариства з обмеженою відповідальністю	6122
Акціонерні товариства	151
Страхові організації та їх філії	53
Кредитні спілки та їх філії	34
Банки та їх філії	19
Біржі та їх філії	16

Добувна промисловість і розроблення кар'єрів відносяться до галузей промислового комплексу області, її питома вага у обсягах реалізованої продукції складає лише 0,9%. Основна частка реалізації припадає на підприємства з видобування піску та добування природного газу. Закарпатська область спеціалізується на переробних виробництвах – частка переробної промисловості в структурі промислового випуску становить 70,5%.

Одне з провідних місць в структурі товарної продукції переробної промисловості займає харчова промисловість (виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів), що ґрунтується на місцевій сировині та володіє значною сировинною базою. У галузі упродовж 2017 року відмічено скорочення виробництва проти минулорічного періоду на 7,7% [2].

З початку року, в порівнянні з відповідним минулорічним періодом зросло виробництво виробів ковбасних, вод натуральних мінеральних газованих, разом з тим, скорочено виробництво м'яса свиней свіжого чи охолодженого, соків фруктових та овочевих, хліба та виробів хлібобулочних, кормів готових для тварин, що утримуються на фермах, вина виноградного. Основними виробниками продуктів харчування в області є ОП «Ужгородський коньячний завод», ТДВ «Свалявські мінеральні води», СП у формі ТОВ «Айсберг» та ТОВ

«Котнар-М», ФГ «Світ м'яса», ФГ «Коник» та ін.

Легка промисловість (текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів із шкіри та інших матеріалів) є однією із провідних галузей області. Індекс промислової продукції підприємств галузі за 2017 р. скоротився й склав 91,4%. Цю галузь представляють підприємства, які відносяться до двох основних видів діяльності: текстильного виробництва, виробництва одягу, хутра та виробів з хутра; виробництва шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів [2].

Таблиця 2. Кількість суб'єктів ЄДРПОУ за організаційними формами в Закарпатській області (на 1 січня 2017р.) [2]

Субєкти	Кількість суб'єктів, од	Питома вага у загальній кількості, у %
1	2	3
Товариство з обмеженою відповідальністю	6122	28,00
Органи влади, організації (установи, заклади)	3391	15,43
Приватне підприємство	2616	12,00
Громадська організація	2173	10,00
Релігійна організація	1474	6,71
Фермерське господарство	1351	6,15
Профспілка, об'єднання профспілок	654	3,00
Благодійна організація	559	2,54
Об'єднання співвласників багатоквартирного будинку	536	2,44
Політична партія	405	1,84
Комунальне підприємство	334	1,52
Інші організаційні форми	245	1,11
Дочірнє підприємство	211	1,00
Кооперативи	183	0,83
Акціонерні товариства	151	0,70
Споживче товариство	107	0,50
Підприємство споживчої кооперації	99	0,45
Державне підприємство	78	0,35
Товариство з додатковою відповідальністю	48	0,22
Орган самоорганізації населення	36	0,20
Підприємство громадського об'єднання (релігійної організації, профспілки)	38	0,20
Асоціація	34	0,15
Кредитна спілка	28	0,13
громадська спілка	21	0,10
Інші об'єднання юридичних осіб	17	0,07
Спілка споживчих товариств	0,06	0,06
Повне товариство	11	0,05
Товарна біржа	7	0,03
Командитне товариство	9	0,04
Іноземне підприємство	8	0,03
Корпорація	2	0,0
Усього суб'єктів	21973	100,00

Особливе місце в промисловості області належить машинобудівному комплексу (машинобудування, крім ремонту та монтажу машин і устаткування), який займає основну питому вагу в обсягах виробництва промислової продукції. У галузі сконцентровано понад третину загального обсягу реалізованої промислової продукції. Підприємства галузі забезпечують працевлаштування понад 16 тис. працівників [2].

В машинобудівному виробництві найбільш розвинуте точне машинобудування, а саме виробництво електро-

техніки та електроніки та виробництво автотранспортних засобів. Індекс обсягу виробництва підприємств галузі склав 103,9% до 2016 року. До провідних підприємств належать: ПрАТ «Єврокар», ТзОВ «Ядзакі Україна», «Берег кабель ГМБХ», «Ньюко Берегово», «Джен-терм Україна», «Форшнер Україна», ТзОВ «Джейбіл Сьоркіт Юкрейн Лімітед», ПАТ «Мукачівський завод «Точприлад», «Флекстронікс Сервіс УА» та ін. Обсяг реалізованої продукції підприємств галузі за січень-грудень 2017 року склав 20815063,5 тис. грн. [2].

У січні-грудні 2017 р. підприємствами та організаціями області за рахунок усіх джерел фінансування освоєно 5256,5 млн. грн. капітальних інвестицій, що на 32,4% більше від обсягу капітальних інвестицій за січень-грудень 2016 року. Головним джерелом фінансування капітальних інвестицій залишаються власні кошти підприємств та організацій, за рахунок яких освоєно 45,9% загального обсягу. Вагомі частки капітальних інвестицій освоєно в машини, обладнання та інвентар і транспортні засоби 33,6% усіх інвестицій, у будівлі та споруди 63,0%. На капітальний ремонт активів спрямовано 426,9 млн. грн. капітальних інвестицій (8,1% від загального обсягу). У структурі капітальних інвестицій за видами активів найбільші обсяги спрямовано у житлові будівлі, частка яких становить 35,1%, машини, обладнання та інвентар – 25,0%, нежитлові будівлі – 16,9%, інженерні

споруди – 11,0% та транспортні засоби – 8,6%. За джерелами фінансування найбільша частка припадає на власні кошти підприємств та організацій області припадає 45,9% загального обсягу, частка коштів населення на будівництво житла – 30,6%, частка коштів місцевих бюджетів – 10,3% [2].

Обсяг прямих іноземних інвестицій в Закарпатську область у 1994-2017 роках становив 328,4 млн. дол. США прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу). У розрахунку на одну особу майже 261,5 дол. США. У 2017 р. в економіку області вкладено 19,6 млн. дол. США прямих іноземних інвестицій, що на 4,3 млн. дол. США, або на 18,0% менше аналогічного періоду 2016 р. В області функціонує 622 підприємства з іноземними інвестиціями. В області працюють інвестори із 45 країн світу, на 10 з них більше 84,0% загального обсягу прямих іноземних інвестицій [2].

Таким чином від рівня розвитку підприємництва залежить економічний потенціал країни в цілому, а на теперішній час Україна відстає від середніх показників розвинених країн у 3 рази. Аналіз факторів, що впливають на сучасну економічну ситуацію в Україні показує, що з більшості видів економічної діяльності, які підлягають статистичному систематизуванню, не забезпечують рентабельність виробництва продукції (робіт, послуг) за рівнем витрат (рис. 2).

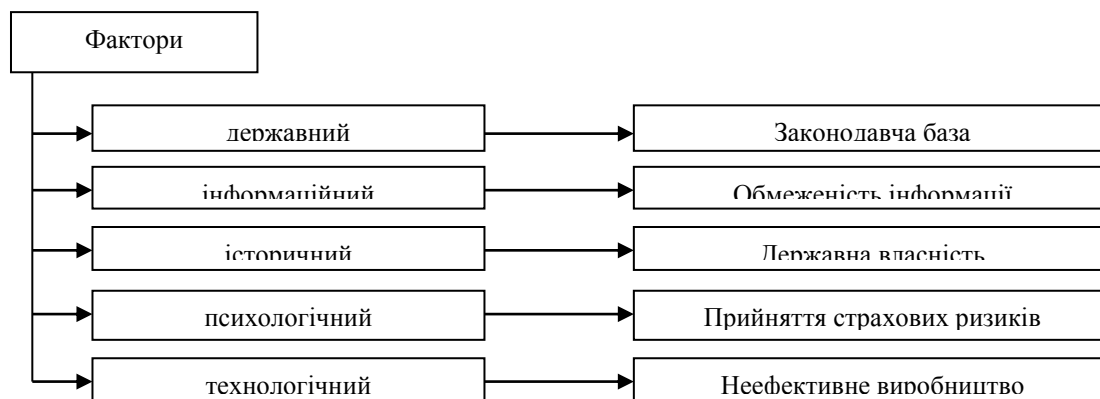

Рис. 2. Класифікація факторів, які впливають на сучасну економічну ситуацію в Україні [1]

У загальному вигляді дані фактори пояснюються так:

1. Історичний. Бізнес, в сучасному розумінні цього слова, в Україні існує не так давно. Власність була державною, промисловість монополізована державою, торгівля строго обмежена.

2. Психологічний. Підприємництво є діяльністю, яка здійснюється на власний ризик. Ухвалення необхідного ризику є тим ключовим фактором, який часто не дозволяє підприємству успішно функціонувати на ринку.

3. Інформаційний. З історичних причин інформаційний простір був обмежений. На сьогоднішній день інформаційне поле постійно збільшується.

4. Державний. Законодавча база України про мале підприємництво вимагає істотних змін. Діяльність підприємства регламентується державою, отже, держава має прямий вплив на ефективність бізнесу.

5. Технологічний. Знос основних фондів на промислових підприємствах досягає 80%. Модернізація технологічних процесів є важливим фактором, під впливом якого підприємство зможе вийти на новий етап розвитку [1].

Аналіз тенденцій та показників розвитку бізнесу у

Закарпатській області знаходиться у постійному полі зору органів влади, в тому числі шляхом проведення консультацій з представниками підприємницьких структур. Це дає можливість визначити основні проблеми, що стримують розвиток підприємництва області та визначити систему заходів на їх вирішення, зокрема і через реалізацію Програми розвитку малого і середнього підприємництва регіону. До основних проблем, які потребують швидкого вирішення можна віднести:

- суперечливість і неповнота чинних нормативно-правових актів, що регулюють діяльність суб'єктів підприємництва;

- недостатній рівень реального партнерства між бізнесом, органами місцевого самоврядування та виконавчої влади на рівні районів, окремих міст та селищ;

- недотримання суб'єктами надання адміністративних послуг – центральними органами виконавчої влади та їх територіальними представництвами вимог законодавства з питань реформування системи надання адмінпослуг щодо термінів оформлення документів, що є ознакою корупційної складової у здійсненні ними владних повноважень у процедурах надання адміністратив-

них послуг;

– практично повна відсутність матеріально-технічної та фінансової підтримки підприємництва з боку держави, відсутність налагодженої системи гарантій й страхування кредитних та інвестиційних ризиків;

– диспропорція у структурі малого бізнесу за сферами економічної діяльності;

– нерівномірність розвитку бізнесу по територіях області, особливо у сільській місцевості;

– недостатність довгострокового кредитування, що стримує розвиток виробничої сфери, труднощі з одержанням зовнішнього фінансування через високі відсоткові ставки на банківські кредити;

– значна «тінізація» підприємницької діяльності і доходів.

Отже, формування ринкової структури національної економіки передбачає оптимальне поєднання малого, середнього та великого бізнесу. Загалом вони краще задовольняють різнобічні потреби суспільства, більш оперативно реагують на кон'юнктуру ринку та на досягнення науково-технічного прогресу, забезпечують передумови для економічного зростання. Підприємництво є одним з важливих чинників соціально-економічного

прогресу й тому суспільство зацікавлене в створенні необхідних передумов для його розвитку.

Висновки. Реалізація намічених стратегічних напрямків сприятиме процесам виходу підприємництва України на європейський рівень розвитку, поліпшенню бізнес-клімату, зміцненню позицій малого підприємництва в загальній структурі вітчизняної економіки, модернізації в сфері малого підприємництва, спрямованої на збільшення його внеску у соціально-економічний розвиток країни, підвищенню ефективності підприємництва, в тому числі збільшення його складової в обсягах вітчизняного промислового та сільськогосподарського виробництва, наповнення дохідної частини державного та місцевих бюджетів.

Створення сприятливого бізнес-середовища у Закарпатській області повинно стати запорукою консолідації зусиль щодо удосконалення рівня відносин і співпраці підприємців з органами місцевого самоврядування, органами державної влади та бути спрямованими на формування привабливого інвестиційного клімату, вдосконалення стратегії розвитку області, інформаційної та навчальної підтримки підприємництва та реалізації ефективної регуляторної політики на регіональному рівні.

ЛІТЕРАТУРА (REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Муромець Н.Є. Проблеми та перспективи розвитку малого бізнесу в Україні / Н.Є. Муромець, В.Д. Мітяшкіна // Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. - 2016. - № 4(1). - С. 25-30.
2. *Muromets N.YE. Problemy ta perspektyvy rozvytku maloho biznesu v Ukraini [Problems and prospects of small business development in Ukraine] / N.YE. Muromets, V.D. Mityashkina // Problemy i perspektyvy rozvytku pidpryyemnytstva. - 2016. - № 4(1). - S. 25-30.*
3. Офіційний сайт Головного управління статистики в Закарпатській області. - Режим доступу: <http://www.uz.ukrstat.gov.ua/statinfo/statinfo.html>
4. *Ofitsiyyny sayt Holovnoho upravlinnya statystyky v Zakarpats'kiy oblasti [Official site of the Main Department of Statistics in the Transcarpathian region]. Retrieved from: http://www.uz.ukrstat.gov.ua/statinfo/statinfo.html*
5. Смелянская Т.П. Сучасні тенденції та перспективи розвитку підприємництва в Україні за умов інтеграційних процесів / Т.П. Смелянская, І.Р. Мацюк // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. - 2015. - № 3(3). - С. 249-252.
6. *Smelyans'ka T.P. Suchasni tendentsiyi ta perspektyvy rozvytku pidpryyemnytstva v Ukraini za umov intehtratsiynykh protsesiv [Modern Trends and Prospects for the Development of Entrepreneurship in Ukraine under Integration Processes] / T.P. Smelyans'ka, I.R. Matsyuk // Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu. Ekonomichni nauky. - 2015. - № 3(3). - S. 249-252.*
7. Черничко Т.В. Фінансові результати діяльності підприємств Закарпатської області: оцінка та прогнозування / Т.В. Черничко, С.Ф. Черничко // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Сер. : Економіка. - 2014. - Вип. 2. - С. 157-161.
8. *Chernychko T.V. Finansovi rezul'taty diyal'nosti pidpryyemstv Zakarpats'koyi oblasti: otsinka ta prohnozuvannya [Financial results of Transcarpathian enterprises: estimation and forecasting] / T.V. Chernychko, S.F. Chernychko // Naukovy visnyk Mukachivs'koho derzhavnoho universytetu. Seriya : Ekonomika. - 2014. - V. 2. - S. 157-161.*

Strategic priorities of the state system of entrepreneurship support in the region (on the example of the Transcarpathian region)

V. V. Mitsa

Abstract. The article substantiates the peculiarities of implementation of economic policy of entrepreneurship development in the conditions of integration processes. The quantitative and qualitative characteristics of activity of enterprises of Transcarpathian region are analyzed. The dynamics of financial results of enterprises by types of economic activity and territorial characteristics was investigated. The principles of increasing the efficiency of state regulation of entrepreneurship development in modern conditions are proposed.

Keywords: *entrepreneurship, priorities, development, stimulation, state support, financing.*

Стратегические приоритеты государственной системы поддержки предпринимательства в регионе (на примере Закарпатской области)

В. В. Мица

Аннотация. В статье обосновываются особенности осуществления экономической политики развития предпринимательства в условиях интеграционных процессов. Проанализированы количественные и качественные характеристики деятельности предприятий Закарпатской области. Исследована динамика финансовых результатов предприятий по видам экономической деятельности и по территориальным признакам. Предложено основы повышения эффективности государственного регулирования развития предпринимательства в современных условиях.

Ключевые слова: *предпринимательство, приоритеты, развитие, стимулирование, государственная поддержка, финансирование.*